

עיונים וביאורים במהות ימי השבוע
מאת הר"ג ר' ראובן מלך שווארץ שליט"א
מחבר סדרת הספרים גינת ראובן, עמקי ראובן, מנחת ראובן ומעינת ראובן

חדשי מרחשון וכסלו

נבחרו להיות פעמים מלאים ופעמים חסרים

ופעמים חסר ויכול לומר סבור הייתי שמלא היה מרחשון וטעיתי, וה"מ אם לא היה בעיר דלא ידע אם עשו ר"ח כסליו ב' ימים או יום אחד, אבל אם היה בעיר ידיד דעשו כסליו יום אחד הרי גלוי כיון דעשו כסליו יום אחד שמרחשון חסר הוא ואינו טעות אלא שקר. עכ"ל. ועיין במשנה ברורה סימן נ"ה ס"ק מ"ה דאיתא וז"ל מי שנולד ביום ראשון בר"ח כסליו והיו אז ב' ימים ר"ח ובשנת י"ג היה חשון חסר וכסליו אינו אלא יום אחד ר"ח אעפ"כ אינו נעשה בר מצוה עד ר"ח כסליו, ומי שנולד בר"ח כסליו ולא היה רק יום אחד ר"ח ובשנת י"ג היו שני ימים ר"ח נעשה בר מצוה ביום א' דר"ח. עכ"ל. ועע"ש בסימן תקס"ח ס"ק מ"ב דאיתא וז"ל מי שמת אביו ביום ראשון דר"ח כסליו ולשנה הבאה היה חשוון חסר ור"ח כסליו אינו אלא יום אחד צ"ע מתי יתענה אם בכ"ט לחשוון שהוא יום א' לפני ר"ח כסליו דהא לעולם יום שני עיקר שמונין למועדות משני וא"כ היה יום פטירת אביו יום אחרון מחודש חשוון וגם עתה יקבע ביום אחרון לחודש זה או נימא דעכ"פ הוי שם ר"ח עליו ולכן יקבע יום היא"צ עתה ג"כ בר"ח ולא להתענות בו דהא אין מתענין בר"ח כדלקמיה אלא להדליק בו נר ולומר קדיש, ומסיק המ"א דאם שנה ראשונה למיתת אביו השנה היא חסרה וכמש"כ וא"כ עדיין לא הוקבע הענין עליו בנדר יקבע היא"צ בכ"ט לחודש חשוון וכמש"כ הטעם אבל כששנה הראשונה היא ג"כ מלאה א"כ צריך ליקבע היום בר"ח ולכן אף בשנים הבאים אחריהם אף שהם חסרים יקבע בר"ח, ויש מאחרונים שסוברין דלעולם יקבע בר"ח והעולם נוהגין כהמ"א. עכ"ל.]

חסרין ושנה שיהיו בה מרחשון חסר וכסלו מלא נקראו חדשיה כסדרן. עכ"ל. (ועיין בכוזרי דאיתא וז"ל אמר הכוזרי למה לפעמים מרחשון וכסליו שניהם מלאים או שניהם חסרים או כסדרן חשון חסר וכסליו מלא, אמר החבר מפני התש"צגין, שהן שלושת רבעי שעה וכך אזכירם לעתיד ושלושת רבעי שעה יתרות בכל חודש עולין לסוף השנה קרוב לתשע שעות וכשמתחברין שעות של שנים ושלוש שנים, שהן קרוב ליום אחד, מוסיפין אותן על חדש חשון, ונעשה גם כן לתקן חגי שנה הבאה, כדי שלא יפול ראש השנה בימי אד"ו ולא פסח בבד"ו וכו'. עכ"ל.) הרי מבואר דסוף חודש מרחשון הוא אחד מהדברים שאינם קבועים בכל שנה, דיש שנים שיש בחודש מרחשון כ"ט ימים ויש שנים שיש בו ל' ימים (וכן סוף חודש כסלו אינו קבוע).

[עייין בתשובות הראב"ן סימן מ"ח דאיתא וז"ל ועל המחילה שכתב בה בב' בשבת ב'ז' מרחשון ואתם רוצים להכשירה מדתנן אחד אומר בב' בחודש ואחד אומר בג' בחודש עדותן קימת לפי שזה ידע בעיבור של חדש שלפני זה ולהכי אמר בב' בחודש וזה שאמר בג' לא ידע בעיבורו והיה מונה יום ל' של חודש שעבר לחודש זה ולהכי אמר ג', הני מילי בדורות הראשונים שהיו מקדשין את החודש ע"פ הראייה ולא היה גלוי לכל מתי קידשו ב"ד את החודש אם ביום ל' ואם ביום ל"א ולהכי אמרין טעה, אבל בזמן הזה שדבר גלוי הוא שהחדשים אחד מלא ואחד חסר אם טעו לאו טעות הוא אלא שקר, אבל אם טעו בכסליו שהיה כתוב בב' בשבת שהוא ז' בכסליו ודאי תלינן בטעות, משום שמרחשון פעמים מלא

עיין ברמב"ם בהל' קידוש החודש פ"ח דאיתא וז"ל חדשה של לבנה תשעה ועשרים יום ומחצה ותשצ"ג חלקים כמו שביארנו ואי אפשר לומר שראש החדש יהיה במקצת היום עד שיהיה מקצת היום מחדש שעבר ומקצתו מהבא שנאמר עד חדש ימים מפי השמועה למדו שימים אתה מחשב לחדש ואי אתה מחשב שעות, לפיכך עושין חדשי הלבנה מהן חדש חסר ומהם חדש מלא חדש חסר תשעה ועשרים יום בלבד ואע"פ שחדשה של לבנה יתר על זה בשעות וחדש מלא משלשים יום ואף על פי שחדשה של לבנה פחות מזה בשעות כדי שלא לחשב שעות בחדש אלא ימים שלמים, אילו היה חדשה של לבנה תשעה ועשרים יום ומחצה בלבד היו כל השנים חדש מלא וחדש חסר והיו ימי שנת הלבנה שלש מאות ארבעה וחמשים ששה חדשים חסרים וששה חדשים מלאים אבל מפני החלקים שיש בכל חדש וחדש יתר על חצי היום יתקבץ מהן שעות וימים עד שיהיו מקצת השנים חדשים חסרים יתר על המלאים ובמקצת השנים חדשים מלאים יתר על החסרים וכו', סדר החדשים המלאים והחסרים לפי חשבון זה כך הוא תשרי לעולם מלא וחדש טבת לעולם חסר ומטבת ואילך אחד מלא ואחד חסר על הסדר כיצד טבת חסר שבט מלא אדר חסר ניסן מלא אייר חסר סיון מלא תמוז חסר אב מלא אלול חסר ובשנה המעוברת אדר ראשון מלא ואדר שני חסר, נשארו שני החדשים שהן מרחשון וכסלו פעמים יהיו שניהם מלאים ופעמים יהיו שניהם חסרים ופעמים יהיה מרחשון חסר וכסלו מלא ושנה שיהיו בה שני חדשים אלו מלאים היא שנקראו חדשיה שלמים ושנה שיהיו בה שני חדשים אלו חסרים נקראו חדשיה

למה בחרו במרחשון וכסלו לעשותם פעמים חסרים ופעמים מלאים

לחסר חדר אחד כדי שיהיה ג' פעמים ארבעים יום מעצרת עד יום כיפור כנגד ג' פעמים ארבעים יום שעמד משה בהר וירד ביוה"כ עם הלוחות שנתכפר להם מעשה העגל וקבע אותו הש"י ליום סליחה ומחילה לדורות ותשרי אי אפשר לחסרו מפני שהוא מלך ויש בו המועדים ונקרא חדש האתנים לפיכך אי אפשר למלאות או לחסר חדש אחר אלא אחד מאלו השנים שהם הראשונים. עכ"ל.

ועי' בספר שקל הקודש על הלכות קדוה"ח שם שהביא עוד טעם בשם כמה מפרשים וז"ל מרחשון וכסלו וכו' שאם יעשו מרחשון וכסלו א' מלא וא' חסר א"כ אם ר"ה יהי' בשבת יחול עשרה בטבת בשבת ויצטרכו להתענות בשבת דכתיב ביה בעצם היום הזה וא"ל לדחותו כמש"כ הב"י באו"ח סי' תקנ"ב בשם האבודרהם ולכן השאירו מרחשון וכסלו שיוכלו לשנותם. עכ"ל.

אלו השני חדשים, ולא יתכן להוסיף בתשרי ולא לגרוע ממנו לפי שיש בו צומות ומועדים וא"ל לשנות בתוספת או בגרעון. עכ"ל.

ועיין בלבוש באו"ח סי' תכ"ח דאיתא וז"ל והטעם שאנו מחסרין או ממלאים אלו השני חדשים מרחשון וכסליו ולא שנים אחרים מפני שכוונתנו לחסר או למלאות החדש הראשון שנוכל בשנה כדי שלא ישתכח הדבר אם נניחנו עד סוף השנה ונצטרך למלאות אדר או לחסרו ולא יהיה רק כ"ח יום דבלאו הכי אינו אלא כ"ט כמו שנתבאר ומניסן עד אלו החדשים שהם אחר תשרי לא נוכל לא לחסר ולא למלאות חדש אחר שהרי מפסח עד העצרת שהוא צריך להיות ששה בסיון שהוא יום מתן תורה אנו צריכין לספור נ' יום א"כ אין אנו יכולים למלאות אייר או לחסר ניסן שא"כ יהיה עצרת ז' בסיון או ה' בסיון ומעצרת עד יום כיפור לא נוכל למלאות או

הנה יל"ע למה בחרו במרחשון וכסלו במיוחד לעשותם פעמים חסרים ופעמים מלאים.

עיין בשט"מ במס' ערכין דף ט ע"ב בהשמטות שהביא שהרא"ש עמד בזה וז"ל מרחשון וכסלו וכו' פעמים וכו' מפני שהן רחוקים מן המועדות וישמעו תיקון החדשים ולא יבאו לידי קלקול המועדות וא"ת ויעשו כן מתשרי ומרחשון כמו שהיו עושין מניסן ואייר כדי שיהא רחוק יותר מן המועדות וי"ל מפני שאלת הגשמים דפליגי במס' תענית איכא מ"ד בג' מרחשון שואלין ואיכא מ"ד בשבעה בו ואתי למטעי ביה שלא ידעו אם היה תשרי מלא או חסר. עכ"ל.

ועיין במפרש על הלכות קדוה"ח שם דאיתא וז"ל ואם תשאל מפני מה היה זה השינוי באלו השני חדשים ולא בזולתם והתשובה שמוטב לתקן השנה מתחלתה כדי לידע סידורה ותחלת חדשי השנה אחר תשרי הם

עוד ביאורים בזה השייכים להתקופה לפני חנוכה

הבריכות אין אדם יודע מה שבתוכם וכו', כי באמת חכמת התורה עמוק עמוק, והוא למעלה מגדר שכל האנושי, וכל חכמות חיצוניות זולתם כאין נגדה, וכמו שנאמר כי היא חכמתכם ובינתכם לעיני העמים, רצה לומר לנגד עיני שאר אמות, היינו החכמים היותר גדולים שבהם, שמכונים בשם עינים מטעם שנתבאר, והוא כמו שאמרו רז"ל איזהו חכמה שהיא לעיני העמים, זו חשבון תקופות וכו', וכמו שהאריכו בזה המחברים, שכל חכמי האמות הודו בזה לחשבון העבור המסור בדינו, "מאי"ב תשצ"ג, שאי אפשר לידע דבר זה רק על פי נבואה ורוח הקדש, ובזה יודע שאי אפשר לעמוד על דעתם של חכמים, שחכמת התורה היא חכמה שאין לה סוף ולא תכלית כלל, וזה שאמרו וכו' שנגמרים בעצה וכו', כמו שאמרו בפרק אין דורשין, יועץ, זה שיועד לעבר שנים ולקבוע חדשים. עכ"ל. וכן עיין בהקדמה לס' ערוה"ש חלק חו"מ דאיתא וז"ל כבר אמר אחד מגדולי חכמי יון שחישוב המולד לישראל הוא אות ומופת על הנבואה בישראל. עכ"ל.

הנה לפ"ז נמצא דקידוש החודש מביא לידי ביטוי הא דחכמת התורה היא חכמה מיוחדת למעלה מחכמת האומות, וא"כ מבואר דקידוש החודש מביא לידי ביטוי הא דחכמת התורה היא למעלה ממערכת הטבע.

מרמה גדולה ומרד בתוכה. ע"כ. הרי מבואר כמה פעמים כנ"ל דגזירת אנטיכוס היתה על שבת ראש חודש ומילה. וכן עי' בספר פרי צדיק פרשת מקץ אות י' דאיתא וז"ל איתא בכתבי האריז"ל דהיונים רצו לבטל מישראל חודש שבת ומילה ומרומז בראשי תיבות חש"מ. עכ"ל.

הרי מבואר דהענין דקידוש החודש הוא אחד מהדברים העיקריים שעלינו נלחמו יון עם כלל ישראל. וא"כ יש לומר בחרו בהני ב' חדשים שקובעים הזמן דחנוכה להניחם כעין קידוש ע"פ הראי', דפעמים מלא ופעמים חסר, דקידוש ע"פ הראי' הוא הקידוש החודש העיקרי.

עוד י"ל בזה, דהנה עיין באור תורה להגרי"א ח (אות ע"ח) דאיתא וז"ל ידוע שכלל ישראל הם כגוף אחד בעל אברים רבים, וכלם מחברים זה לזה, ולכן כל ישראל ערבים זה בזה, כמו באדם אם כואב לו אבר אחד מרגיש הכאב בכל גופו, על ידי רוח החיים שבלב, בשולח חיים דרך גידים ודופקים שבו, וחוזרים בכל פעם כלם ללב, ועיני ישראל הם הסנהדרין וזקנים המתמנים עליהם, להשגיח בכל פרטיהם ולהנהיג כל הגוף לשומרם מידי הזק ולקרב להם התועלת, ולכן כתיב והיה אם מעיני העדה וכו' והם נמשלים לבריכות מים המשקים את השדה, כך הם משפיעים תורה לכל ישראל להורות להם דרך חיים, מה

הנה יש להוסיף עוד ביאור בהא דבחרו דוקא במרחשון ובכסלו לעשותם פעמים חסרים ופעמים מלאים.

דהנה עיין במעשה רוקח על הרמב"ם פ"ג מהל' חנוכה שהביא בשם מדרש דגזירת היונים היתה על ג' דברים, שבת מילה וראש חודש. ועיין גם במגילת אנטיכוס דאיתא בזה"ל אנטיכוס אמר עתה בואו ונעלה עליהם ונבטל מהם את הברית אשר כרת להם שבת וראש חודש ומילה, וכן בהמשך איתא (דאנטיכוס אמר לבגריס הרשע) באו ונעלה עליהם ונבטל מהם הברית אשר כרת להם אלהיהם שבת וראש חודש ומילה, אז בגריס הרשע וכל מחנותיו באו לירושלים ויהרוג בהם הרג רב ויגזור בה גזרה גמורה על שבת ראש חודש ומילה, בהיות זה כאשר היה דבר המלך נחפז מצאו איש אשר מל בנו ויביאו האיש ואשתו ויתלו אותם כנגד הילד, וגם אשה אשר ילדה בן אחרי מות בעלה ותמל אותו לשמונה ימים ותעל על חומת ירושלים ובנה מהול בידה, ותען ותאמר לך אומרים בגריס הרשע אתם חושבים לבטל מאתנו הברית אשר כרת עמנו ברית אבתנו לא נבטל ממנו שבת ראש חודש ומילה מבני בנינו לא יוסר. וכן בהמשך איתא ויען בגריס ויאמר לאנטיכוס המלך אתה המלך שמת ציווי לבטל מן היהודים שבת ראש חודש ומילה

[הנה חוץ מעצם החכמה דקידוש החודש דהיא למעלה מן הטבע יש עוד נקודה בחכמת קידוש החודש דהיא למעלה מן הטבע, והיינו זה דחכמת קידוש החודש מוכיח דכלל ישראל הם בפועל למעלה מן הטבע, וד' נתן להם הכח לשלוט על הבריאה, וכמו שמביאים המפרשים מהירושלמי בכתובות בביאור הפסוק בתהלים נ"ז: "אקרא לאלוקים עליון לקל גומר עלי" שדרשו בתולה בת ג' שנים ויום א' אין בתוליה חוזרים נמלכו ב"ד לעבר השנה בתוליה חוזרים, שבזה בא לידי ביטוי שליטת ישראל על הטבע בכח התורה. ועיין בספר ימי חנוכה מאמר כ"ג דאיתא וזת"ד בטור בסי' תי"ז מבואר דה"ב ראש חדשים הם כנגד י"ב שבטים, ונראה בביאור הדברים דהנה יעו' בילקוט שמעוני פ' וישב רמז קמ"ג דאיתא אמר יעקב הרי נפרצה ברית השבטים כמה יגעתי להעמיד י"ב כל מעשיו של הקב"ה כנגד י"ב שבטים י"ב מזלות י"ב שעות ביום י"ב שעות בלילה י"ב חודשים י"ב אבנים באפוד הרי נפרצה ברית השבטים, ועי' בשיח יצחק להגריא"ח ז"ל בדרוש לפ' זכור דאיתא ודע ענין גדול שהוא ית' ברא כל עולמו עליונים ותחתונים הכל בסדר א' שכמו שברא י"ב מזלות להנהיג העולם התחתון בסידור טבעי ושמש וירח הם הכוללים כל הי"ב מזלות והם בבחינת מלכים ומשרתים כמו כן הוא בכל עולם ועולם לפי ערכו ומעלתו וכן בשורש השורשים י"ב צירופי שם הוי"ה וכו', ומבואר ד"ב מזלות הם שורש הנהגת העולם התחתון בסדור הטבעי ושורשים ב"ב צירופי שם הוי"ה, ועיי"ש בדרשה לשבת בשלח דאיתא וכו' כי י"ב הוא כלל הנבראים בגבול ומדה, שהם שש קצוות, והם מתחלקים ל"ב גבולי אלכסון, ולכן הם בכסא ע"ב מלאכים, י"ב ע"ג השרשים כידוע, וששים הם תחתיהם, וכולם ממונים להנהיג העולם בהנהגה טבעית, ולכן מהם מתחלקים למטה ע"ב אומות, שבעים אומות, ועשו וישמעאל על גבם שהם כוללים כולם ותופסים כל הישוב, וכמו כן תמצא באותיות התורה שבהם נברא כל העולם, ובהם תלוי הנהגתם, הם י"ב ושישים, כי ה' אותיות מנצפ"ך במלואם, מ"ם, נו"ן, צד"י, פ"א, כ"ף, הם י"ב אותיות, כי ה' אותיות אלו הם השרשים לכל האותיות כידוע, ושאר כ"ב אותיות במלואם, הם שישים אותיות, ולכן לנגד זה נמצא בישראל ע' נפש עם יעקב, ועם אברהם ויצחק הם ע"ב, כמ"ש רבינו בכ"מ, וי"ב שבטים הם הכללים, וכמ"ש יצב גבולות עמים למספר בני ישראל, ועי' גם בדבריו בהגדה של פסח בביאור שנים עשר מי יודע הם י"ב מזלות בעולם וי"ב איברים פנימיים שבנפש שהוא נגד י"ב חדשי השנה שהוא ית"ש ברא עולמו ע"י אותיות התורה והם מתחלקים לג' זו וי"ב וכמ"ש בספר יצירה ג' אמ"ש נכד ג' יסודות אר"מ זו כפולות בג"ד נגד ז' כוכבי לכת וי"ב

פשוטים כנגד י"ב מזלות, ולכן ע"י התורה יכולין לשנות כל הנבראים כרצונם שכולם תלויים בה ונגד זה הם י"ב שבטים בישראל כמ"ש יצב גבולות עמים למספר בני ישראל שהם כלל כל העולם ומתחלקים ג' כ' לג' ז' וי"ב ג' אבות ז' רועים י"ב שבטים שהם עמודים שהעולם עומד עליהם ונגד זה יש י"ב צירופים של שם הוי"ה שכל חודש וכל מזל וכל שבט וכל אבר בנפש יש בו צירוף אחר שמו ית' נקרא על ישראל והוא קיום העולם וכן הם שעות ביום כל א' יש בו צירוף אחר וכן י"ב אבנים שבחושן ונשא אהרן את שמות בני" על לבו לפני ד' לזכרון שע"י השכינה שורה בישראל והם עולים למעלה מהמזל והוא ענין אורים ותומים שבו היו נשאלין ומתיעצין ומתנהגין כל דבר ע"פ מעשיהן והם י"ב עמודים שהעולם עומד עליהם כמ"ש בפ' אין דורשין וכו', הרי מבואר מכל דברי הגריא"ח דכל סידורו של העולם התחתון בסידורו הטבעי הוא במספר י"ב שעל זה מורה י"ב מזלות י"ב שעות ביום י"ב שעות בלילה י"ב חדשים י"ב גבולי אלכסון וכנגדם באו י"ב שבטים במנין י"ב לומר שכל סידור העולם נמסר לישראל שהם י"ב שבטים שבכח התורה שניתן להם נמסר להם כל סידור העולם הטבעי, וזהו שורש הענין שר"ח בא כנגד י"ב שבטים שכל ענין החדשים שהוא י"ב הוא במהלך הכללי שכל עניני עוה"ז סידורו והנהגתו הוא במהלך של י"ב וכנגדו עמדו י"ב שבטים שנמסר להם כל סידור העולם והנהגתו ולכן י"ב שבטים הם כנגד י"ב חדשים שהם הפועלים סידור העולם והנהגתו שהוא ב"ב, ולכן מועד של ר"ח שבא על סדר ההתחדשות הנהגת העולם בכל חודש וחודש במהלך של י"ב חדשים הוא מכח י"ב שבטים שהם היסוד ושורש לסדר ההנהגה הטבעית של העולם שהוא במהלך של י"ב חודשים, ד"ב חודשים שהם עיקר ההנהגה הטבעית של העולם נמסרו לי"ב שבטים, ועיין בפ' בראשית (א' י"ד) דכתיב ויאמר אלקים יהי מאורות ברקיע השמים להבדיל בין היום ובין הלילה והיו לאותות ולמועדים ולימים ושנים" ופרש"י וז"ל "ושנים" לסוף שס"ה ימים יגמרו מהלכתן ב"ב מזלות המשרתים אותם והיא שנה, וכתב שם הגור ארי' וז"ל אף על גב שמהלך החמה דוקא הוא שס"ה יום, והירח אין מהלכה שס"ה, רק בכל חדש הירח מסבב י"ב מזלות מה שהחמה מסבבת בשס"ה יום, נקט כאן שס"ה יום מפני החמה שמהלכה יותר מאוחר, והיא שגומרת מהלך שלה לסוף שס"ה יום, ומבואר דהשמש והירח שהם השולטים בעולם (כדכתיב בהלל הגדול וכמו שביאר המהר"ל בחידושי אגדות בסנהדרין דף ק"ו ובגור ארי' פ' פנחס כ"ט:ט"ו) מסובבים י"ב מזלות והחמה מסובבת בכל שנה י"ב מזלות והירח מסובב בכל חודש

י"ב מזלות, והנה לפי כל הנתבאר נמצא דסיבוב הלבנה שבכל חודש מסביב לי"ב מזלות המשרתים אותה הוא היסוד לכל הנהגת העולם בסידורו הטבעי שהרי החמה והלבנה הם השולטים והמושלים בעולם והמזלות הם המשרתים להנהגתם וכן הבאנו גם לשון הגריא"ח שברא י"ב מזלות להנהיג עולם התחתון בסידור טבעי ושמש וירח הם הכוללים כל הי"ב מזלות והם בבחינת מלכים ומשרתים ונמצא דסיבוב החמה והלבנה מסביב למזלות הוא היסוד לכל הנהגת העולם בסידורו הטבעי. עכת"ד.]

והנה למה גזרו יון דוקא על הג' דברים הנ"ל חודש שבת ומילה. ויש ללמוד הייחוד של הני ג' דברים מלשון המגילת אנטיוכוס הנ"ל "נבטל מהם הברית אשר כרת להם אלהיהם שבת וראש חודש ומילה". הרי דהני ג' דברים הם "הברית אשר כרת להם אלהיהם". והנה בשלמא במילה ובשבת הענין ד"ברית" הוא מפורש בתורה, במילה כתיב (בראשית י"ז:ט"א) ונמלתם את בשר ערלתכם והיה לאות ברית ביני וביניכם, ובשבת כתיב (שמות ל"א:ט"ז) ושמו בני ישראל את השבת לעשות את השבת לדורותם ברית עולם (ואין מצוות אחרות שנקראו ברית, ואף דמלח בקרבנות ומעשה שתי הלחם נקראו ברית, אבל הני מוטלות רק על הכהנים), אבל איפה מצינו דראש חודש נקרא ברית. וראיתי בספר ימי חנוכה (שם) שהסביר הענין ד"ברית ראש חודש" ע"פ הנתבאר, ד"ל שיש בראש חודש בחינת "ברית" משום דהרצון של יון לבטל ראש חודש הוא רצון לבטל תורה מישראל ותורה בודאי נקראת ברית כמו שנא' בירמי' (ל"ג:כ"ה) אם לא בריתי יומם ולילה חוקת שמים וארץ לא שמת, והאי קרא קאי אתורה כמבואר בגמ' נדרים דף לב ע"א. ויש להוסיף דהנה עיקר ההתנגדות של יון היתה נגד תורה שבע"פ כדמבואר בכ"מ, ולפ"ז מובן למה התנגדו דוקא לקידוש החודש, שהרי כח התורה שמתגלה בקידוש החודש הוא כח התורה דתורה שבע"פ, שהרי הכח לקדש חדשים הוא הכח שנמסר לב"ד הגדול שבירושלים, וכבר כתב הרמב"ם בריש ה'ל' ממרים ב"ד הגדול שבירושלים הם עיקר תורה שבע"פ, והרי שכח התורה של ישראל לקדש חדשים הוא כח התורה דתורה שבע"פ, ובמה שבאו יון לבטל מהם קידוש החודש באו לבטל את כח התורה דתורה שבע"פ שמתגלה ע"י קידוש החודש.

הנה מבואר בדברי הגריא"ח הנ"ל (בפ' אור תורה) דהתשצ"ג חלקים הם מעיקרי המופתים דקידוש החודש בכלל ישראל, שלזה התנגדו יון. וא"כ א"ש שבהני שני חדשים, הקובעים הזמן דחנוכה והמלחמה נגד יון, שמוסיפים וגורעים מהחדשים כדי להתייחס להני תשצ"ג חלקים. והוא נפלא.

דעת תורה

מנחם ראש הישיבה הגאון רבי דוד פיינשטיין שליט"א

בְּקִרְתּוֹ אֶת רַבְקָה בֵּת בְּתוּלָה הָאֲרָמִי וְגו' אַחוּת לִבְנֵי הָאֲרָמִי לֹא לְאִשָּׁה [כ"ה, כ']

יש לומר הביאור בזה, על פי דברי רש"י בסוף הפרשה, על הפסוק 'ויקח את מחלת בת ישמעאל בן אברהם אחות נביות', דממשמע שנאמר 'בת ישמעאל', אינו יודע שהיא 'אחות נביות', אלא ללמדנו, שמת ישמעאל מְשִׁיעָה לעשו, קודם נשואיה, וְהַשְׁיָאָה נביות אחיה, ע"כ. ומקורו בגמ' מגילה דף י"ז ע"א. והכא נמי בא הכתוב ללמדנו, שמת בתואל מְשִׁיעָה ליצחק, קודם נשואיה (וכמבואר בדברי רש"י בסוף פרשת חיי שרה, על הפסוק 'ויאמר אחיה ואָמָה', שבתואל היה רוצה לעכב, ובא מלאך והמיתו), וְהַשְׁיָאָה לָבֵן אחיה.

וַיֵּרָא אֵלָיו ה' וַיֹּאמֶר אֵל תֵּרֵד מִצְרִימָה וְגו' [כ"ו, ב']

ענין בפירוש רש"י, שהיה בדעתו לרדת למצרים, כמו שירד אביו בימי הרעב, אמר לו 'אל תרד מצרימה, שאתה עולה תמימה, ואין חוצה לארץ כדאי לך', ע"כ.

והנה בפירוש רש"י בסוף פרשת וירא, על הפסוק 'כי עתה ידעתי', הביא דברי המדרש שם, אמר רבי אבא, אמר לו אברהם - אפרש לפניך את שיחתי, אתמול אמרת לי 'כי ביצחק יקרא לך זרע', וחזרת ואמרת 'קח נא את בנך', עכשיו אתה אומר לי 'אל תשלח ידך אל הנער'. אמר לו הקדוש ברוך הוא - 'לא אחלל בריתי ומוצא שפתי לא אשנה' (תהלים פ"ט), כשאמרתי לך 'קח', מוצא שפתי לא אשנה, לא אמרתי לך 'שחטה', אלא 'העלה', אסיקתיה, אחתיה, עכ"ל. ואשר לכאורה מבואר מזה, שכל הציווי לאברהם היה רק להעלותו על גבי המזבח, ולא נאמר לו לשוחטו כלל, ואם כן הרי לכאורה הדין נותן שמכיון שהעלה אברהם ליצחק על גבי המזבח נעשית מצוותו, שהרי זהו כל דין ומצוותו, להעלותו על גבי המזבח, ומכיון שהועלה על המזבח כבר נתקיים בו דין העלאתו, ותו ליכא ביה שום דין ומצוה נוספים, וכיון שנעשית מצוותו, שוב ליכא ביה דין 'עולה'.

אכן ידוע מה שביאר הגר"ח, דלכאורה אחר שאמר לו הקדוש ברוך הוא 'אל תשלח ידך', וכו', והוסיף לו, לא אמרתי לך 'שחטה' אלא 'העלה', אם כן כל המצוה היתה 'העלה' ותו לא מידי, ואם כן כל מה שרצה אברהם לשוחטו הכל היה טעות, ואמר הגר"ח דאינו כן, דאף שהקדוש ברוך הוא אמר לו רק 'העלה', מכל מקום הרי יש כאן קרבן, והיה חייב אברהם להקריבו כדן קרבן, ורק אחר כך כשאמר לו הקדוש ברוך הוא 'אל תשלח ידך', וכו', שוב לא היה צריך אברהם להקריבו, אבל עד אז היה בו כל דיני הקרבה, עכ"ל הנוגעים לעניינו. ולפי זה יש לומר, דאף שלאחר שאמר לו הקדוש ברוך הוא שלא להקריבו, כבר ליכא ביה דיני הקרבה, מכל מקום לא פקע מיניה שם 'עולה', דרק בנעשית מצותו של הקרבן פקע מיניה שם 'קרבן', אבל כאן דלא נתקיימו דיני הקרבן, ליכא ביה דינא ד'נעשית מצותו', ואכתי איכא ביה שם 'עולה', ומה שאינו עומד להקרבה אינו מפקיע הימנו שם 'קרבן', וכמו ב'קדשים שמתו' דאין הקדשים עומדים להקרבה, ומכל מקום לא פקע שם 'קדוש' מינייהו, כמבואר בחדושי רבנו חיים הלוי הלכות מעילה, ואם כן אף דכאן גרע מ'קדשים שמתו', שהרי בטלו דיני ההקרבה, מכל מקום כל זמן שלא נתקיימו דיני ההקרבה, לא פקע מיניה שם 'עולה'. ואם כן אתי שפיר מאי דחשיב יצחק 'עולה תמימה', גם לאחר שכבר קיים אברהם המצוה להעלותו, דמכל מקום לא נתקיימו בו דיני הקרבתו, ואכתי לא נעשית מצותו.

עמק הפרשה

הרה"ג ר' ראובן מלך שווארץ שליט"א

וימצא מאה שערים

הנה הגדר דוידוי מעשר הוא שאחרי שקיים כל המצוות דתרומות ומעשרות האדם מתודה לפני ד' שקיים כל הני מצוות והוא מתפלל שד' ישלח ברכה לעמו ישראל.

והנה ענין זה דקיום הענין דמעשרות וקבלת הברכה מחמת המעשרות נתחדש אצל יצחק אבינו.

דענין ברמב"ם בהל' מלכים פ"ט ה"א דאיתא וז"ל על ששה דברים נצטווה אדם הראשון על ע"ז ועל ברכת השם ועל שפיכות דמים ועל גילוי עריות ועל הגזל ועל הדינים אע"פ שכולן הן קבלה בידינו ממשה רבינו והדעת נוטה להן מכלל דברי תורה יראה שעל אלו נצטוו, הוסיף לנח אבר מן החי וכו', בא אברהם ונצטוו יתר על אלו במילה והוא התפלל שחרית, ויצחק הפריש מעשר והוסיף תפלה אחרת לפנות היום, ויעקב הוסיף גיד הנשה והתפלל ערבית, ובמצרים נצטוו עמרם במצות יתירות, עד שבא משה רבינו ונשלמה תורה על ידו. עכ"ל. הרי מבואר ש"יצחק הפריש מעשר".

ועי' בכס"מ שפירש שיצחק הוא הראשון שעשר וכו' כפי דרשת חז"ל בויזרע יצחק בארץ ההיא וימצא מאה שערים, וכ"ה בפרד"א ריש פל"ג וז"ל כתיב ויזרע יצחק בארץ ההיא ר' אליעזר אומר וכי יצחק זרע דגן אלא לקח את כל מעשר ממונו וזרע צדקה לעניים. עכ"ל.

והנה עיי"ש בפסוק דכתיב ויזרע יצחק בארץ ההיא וימצא בשנה ההיא מאה שערים ויברכהו ד'. הרי דמיד אחרי שהפסוק לימד דיצחק הפריש מעשר, כתיב שה' בירך את יצחק.

[הנה גם אצל אברהם ויעקב מצינו עניינא ד"מעשר", דאברהם נתן "מעשר מכל" למלכי צדק, ויעקב אמר "עשר אעשרנו לך", אולם המעשר שלהם אינו המעשר שהוזכר להדיא בתורה, אלא הוא כעין מעשר כספים, אבל המעשר של יצחק הוא המעשר שהוזכר בתורה, דיצחק זרע וממה שזרע נתן מעשר.]

אות לחופות
עימוד שהופך טקסט ליצירה
otf74041@gmail.com | 05276-74041

הפצה פרסום ושיווק ספרים
י. בלוי
עד הבית

לרכישה מוזלת של ספרי המחבר

במחמד ההזמנות של י. בלוי
bloy.co.il • 054-856-40-33
bloyseforim@gmail.com

כמו"כ ניתנת האפשרות לקבל את הספרים בחינם לכוללים, ישיבות ולבתי כנסיות ומדרשות

לפניות, הארות, ולהרשמה לקבלת הגיליון מידי שבוע במייל

ניתן לפנות בכתובת: emekhashavua@gmail.com
או להשאיר הודעה במספר: 516-581-3597 (001)-
או בפקס: 1532-5326259
לתרומות והנצחות אפשר לפנות להנ"ל